

FOTOĞRAFTA ZAMAN ALGISININ YENİDEN YORUMLANMASI: GÜNDEN GECEYE RECONSIDERING THE TIME PERCEPTION IN PHOTOGRAPHY: DAY TO NIGHT

Eren GÖRGÜLÜ*

Öz

Amerikalı fotoğrafçı Stephen Wilkes, fotoğraf yolu ile panoramik görüntülerin yeni bir biçimini oluşturmada farklı bir yöntem izleyerek fotoğraf ve zaman ilişkisi arasındaki bağlama yenilik getirmektedir. 2016 yılında gerçekleşen TED konuşmasında "Günden Geceye" adını verdiği projesi hakkında bilgiler verirler konuşmasını "Peki ya bir fotoğraf birden çok anı yakalayabilseydiniz? Ya bir fotoğraf zamanı gerçekten yıkıp gün ve gecenin en güzel anlarını pürüzsüzce tek bir görüntüye sıkıştırılabilseydi?" soruları üzerine şekillenmektedir. Tüm bunları yaparken fotoğraf teknolojindeki dijital düzenlemelerden faydalanmaktadır. Fotoğraf ve zaman arasındaki ilişkiyi tanımlarken zaman kavramını bambaşka bir şekilde değerlendirerek fotoğrafa yeni bir bakış açısı ile yaklaşmaktadır. Bu bağlamda fotoğraflarını oluştururken zamanın belirli bir anını değil de bir günü tamimiyle fotoğraflamaya yönelik sanatçı, fotoğraf üretimini geleneksel fotoğraf/zaman kavramına bağlı kalmadan yeniliği ve değişimi bir ifade biçimi olarak kullanmaktadır. "Günden Geceye" projesinde yer alan fotoğraflar ve fotoğraf/zaman kavramları bu kapsam içerisinde değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fotoğraf, Zaman, Fotoğrafçı, Gerçeklik.

Abstract

American photographer Stephen Wilkes uses a different way of creating a new form of panoramic images through photography and by doing this, he brings innovation to the context between photography and time. In his TED speech, which was in 2016, while he was giving information about the project he called "Day to Night" he shaped his speech around the questions "What if you could catch more than one moment in a single photo?" and "What if a photograph could really break the time and squeeze the best moments of the day and night smoothly into a single image?" While doing all of these, he makes use of digital regulations in photograph technology. By describing the relationship between photography and time, he approaches the photograph with a new perspective by evaluating the concept of time in a completely different way. In this context, the artist, who aims at photographing a day fully, rather than a specific moment, uses the innovation and change in the production of photographs as a form of expression without depending on the traditional photography/time concept. It is aimed to evaluate the photos and photo/time concepts used in the "Day to Night" project within this scope.

Keywords: Photograph, Time, Photographer, Reality.

GİRİŞ

Fotoğraf teknolojisindeki gelişmelerin gün geçtikçe daha hızlı bir şekilde ilerlemesiyle birlikte fotoğraf ve özellikle görüntü kaydetme alanında ortaya çıkan birçok yeni gelişme (bilgisayar destekli görüntüler, uydu fotoğrafları, makro fotoğraf) fotoğrafların bize yansıttığı görüş alanını genişletmiş ve fotoğrafik görüntülerin değişimine neden olmuştur. Fotoğraf üretim araçlarının artması sonucunda ortaya çıkan yeniliklerin etkisiyle çekim aşamasında ve sonrasında fotoğraf üretimi yeni bir döneme geçmiştir. Bu değişimler ışığında, fotoğraflarla ilişkilendirdiğimiz görüntüler, dijital olarak ve bilgisayar yardımıyla düzenlenerek üretilmektedir. Fotoğrafi üretme ve fotoğrafi görme arasındaki küçük bir an dijital fotoğraf aracılığıyla fotoğrafçılar tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. Bu süreç giderek görseli manipüle etmeye yarayacak biçimde şekillenmektedir. Bilgisayar ve sayısal teknolojinin fotoğraf uygulamalarına dahil olmasıyla birlikte günümüz fotoğraf anlayışı daha zengin bir çeşitlilik göstermektedir.

Teknolojik yeniliklerin fotoğraf alanında kullanımıyla ilgili olarak Susan Sontag (2010,186) şöyle söyler; "Fotoğrafçıyla konusu arasındaki mesafeyi en aza indirmiş olan teknoloji, görüntünün netliğini ve görkemliliğini ciddi ölçüde etkilemiş; yıldızlar gibi aklın hayal edemeyeceği kadar uzakta ve yeni aklın hayal edemeyeceği kadar küçük olan şeylerin fotoğraflarını çekme yolları geliştirmiş; resim çekmeyi (kızılötesi fotoğraflarla) ışığın kendisinden bağımsız hale getirip, fotoğraf nesnesini iki boyutla sınırlı halinden kurtarmış (holografi); görüntüye bakma ile onu ellerinde tutma arasındaki süreyi kısaltmış (banyo edilmiş bir film makarasının amatör fotoğrafçıya geri gitmesi için haftalar gerektiren ilk Kodak ürününden, görüntüyü birkaç saniye de dışarı çıkaran Polaroid'e gelmesini sağlamış); görüntüyü hareket ettirmenin (sinema) yanı sıra, kaydetmeyle eşzamanlı olarak iletme (video) başarmıştır - işte bu teknoloji, fotoğrafı davranışları deşifre etme, davranışları öngörme ve sonra da onlara müdahale etmede başka hiçbir araçla kıyaslanmaz bir konuma yükseltmiştir". Fotoğrafın icadından bugüne gelindiğinde ise teknolojik gelişmeler

*Öğr. Gör., Kırklareli Üniversitesi Lüleburgaz Meslek Yüksekokulu, Grafik Tasarım Programı, erengorgulu@gmail.com

ve ilerlemeler fotoğrafa farklı bir ilham kaynağının zeminini hazırlamıştır. Ayrıca bilgisayar teknolojilerinin fotoğraf uygulamalarına dahil olmasıyla birlikte sanatçıların uygulama alanları farklı bir boyuta taşınmıştır.

Sanatçının teknolojik gelişmeler eşliğinde; fotoğrafı zamanın belirli bir kesiti içerisinde donmuş bir anı kaydederek geleneksel tanımdan yola çıkarak oluşturduğu çalışmaları, fotoğrafa bakış açımızı değiştirebilir niteliktedir. Bu üretim şeklinin temelinde dünya üzerindeki ikonik mekanların fotoğraflanması yatmaktadır. Belirli bir noktada sabit bir gözlem alanından geçilen fotoğraflar süresince fotografik görüntüyü bozacak herhangi bir hareketten yoksun bırakılmaktadırlar. Fotoğrafın üretildiği bu aşama içerisinde zaman geçerken insanlığın ve ışığın tekrar edilemeyecek anları fotoğraflanmaktadır. Günden geceye projesinde yer alan fotoğraflar on beş saatten otuz saate kadar bir sürede 1500'den fazla fotoğrafın bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Tüm bu fotoğrafların içerisinde seçilen fotoğraflar tek bir fotoğrafı oluşturmak için düzenlenmektedir. Seçme işleminin özünde, zaman kavramı fotografik görüntünün kılavuzu olacak şekilde düzenlenirken, sanatçı zaman içerisindeki yolculuğumuzun en güzel anlarını tek bir fotoğraf üzerinde birleştirmektedir. Üretilen fotoğraflara ulaşım evresinde sanatçının yaptığı; kaçınılmaz olarak yeni arayışlar içerisine girmesi ve yapılmamış ortaya çıkarmak olmuştur. Fotoğraf ve zaman kavramı arasındaki ilişkiye bambaşka bir boyut kazandıran sanatçı, deklanşöre gün boyu tek bir yerden basarak seçtiği görüntü anlarını yaratıcılığını kullanarak fotografik gerçeğe dönüştürmüştür.

Mary Price fotoğrafçıyı şu şekilde tanımlar (2014,112); "Fotoğrafçı, yaratıcı olarak görme ve izleyici olarak görme rollerini birleştiren çok daha can alıcı bir şekilde gören kişidir". Bu açıdan bakıldığında fotoğrafın üretim biçimi daha önce denenmemiş bir yöntem ile şaşırtabilir. Etkisine aldığı ışık geçişleri zamanın bir gün boyunca tek bir karede bir arada oluşuyla farklı bir görüntü ortaya çıkarmaktadır. Sanatçı ortaya koyduğu yaratıcı düşünme biçimiyle şu ana kadar süre gelen zamanın bir anından kopartılmış an kavramına yeni bir soluk getirmiştir. Bu yaratıcı süreç ile ilgili olarak Higgins (2014,126), Steven Pippin'in kamera teknolojileri karşısındaki tutumunu örnek göstererek; "Günümüzdeki kameraların teknolojisi ve nitelikleri kaydettikleri sıkıcı konularla doğru orantılı bir şekilde artıyor." Bu his durmak bilmeyen sanatçının yaratıcılığının sürekli tetikleyicisi olur demektedir. Buradan yola çıkarak sanatçı fotoğraf üzerine yaratıcı düşüncelerini "Günden Geceye" projesiyle izleyicilere sunmaktadır. Tüm fotoğrafları doğal olarak zaman ve tarih ile iç içe düzenlenmektedir. Bu proje kapsamında Venedik'te gerçekleştirdiği çalışması 1498 yılından günümüze kadar gelebilen bir etkinlik olmuştur. O dönemden bugüne yansıyan tüm görüntüler; kayıklar, kostümler ve törenin gerçekleştirilme biçimi aslına uygun olarak gerçekleştirilmektedir. Burada bilinmesi gereken tam olarak şudur; festival başlamadan günün ilk ışıklarıyla başlayan fotoğraf çekme eylemi gecenin son anlarına kadar tek bir noktadan yapılmaktadır. Sanatçı, hızlandırılmış değiştirilmiş bir zaman aralığı olmaksızın bir gün içerisinde geçen tüm inanılmaz anların bir toplayıcısı gibi ışık yolu ile gerçekleşen zamanın geçişini fotoğraflamaktadır.

1. GÜNDEN GECEYE

Günden Geceye projesinin ortaya çıkışı tamamen rastlantısal olarak panoramik bir görüntü oluşturmak amacıyla ortaya çıkmıştır. Sanatçı projenin ilk ortaya çıkış biçimini şöyle açıklar; "Tüm konsept, 1996'da ortaya çıktı. LIFE Dergisi beni, Baz Luhrmann'ın Romeo ve Juliet filminin oyuncu ve set ekibinin panoramik bir fotoğrafını çekmemle görevlendirmişti. Sete vardığımda fark ettim ki: Set bir kareydi. Yeni bir panorama yaratmanın tek yolu, 250 ayrı görüntünün kolajını yapmaktı. O yüzden DiCaprio ve Claire Danes'i kucaklaştırdım ve kameramı sağa doğru çevirirken, duvarda bir ayna olduğunu ve onların aynaya yansıdığını farkettim. O an, sadece tek bir görüntü için onlara sordum: "Siz çocuklar sadece tek bir resim için öpüşür müsünüz?" Sonra New York'taki stüdyoma geri döndüm ve bu 250 görüntüyü elimle bir araya getirip yapıştırdım ve de geriye çekilip baktığımda "Vay, bu çok havalı! Bir fotoğrafta zamanı değiştiriyorum." dedim. Bu konsept 15 yıl boyunca benimle kaldı teknoloji sonunda hayallerimi yakalayana kadar"¹.

¹ https://www.ted.com/talks/stephen_wilkes_the_passing_of_time_caught_in_a_single_photo

Fotoğraf 1: Romeo ve Juliet filminin oyuncu ve set ekibinin panoramik olarak düzenlenmiş fotoğrafı, Stephen Wilkes, 1996.

Fotoğrafın en temel düzeyde var olabilmesi için zaman ve mekan kavramlarına ihtiyaç duymaktadır. Fotoğrafın oluşması için öncelikle bu iki kavrama karar vermesi gerekmektedir; ne zaman ve nerede çekileceği. Sanatçının bu soruları sorarken bulduğu cevap mekan anlamında ikonik yerler olarak karşımıza çıkar ancak zaman kavramı daha geniş bir alana yayılmıştır. Proje kapsamında çekilen fotoğraflar zamanın ve mekânın dışı vurulmuş bir temsili olarak önemli bir yer tutarlar. İkonik mekânların zamanı en iyi şekilde yansıttığını düşündüğümüzde, bu zaman içerisinde oluşan belleği objektif aracılığıyla birçok kez yakalayan fotoğrafçı temelde panoramik görüntüler oluşturmaktadır.

Panoramik görüntü özünde, göz aracılığıyla kontrol ve egemenlik sağlar. Kökeninde de ima edildiği gibi (Yunanca pan=tüm), tek bir bakış açısından bir kentin tümünü görürüz. Göz, kenti belli bir mesafede tutarken eş zamanlı olarak yoğun ve apayrı uzamda egemen olduğunu hayal eder. Görünüm, kentsel görüntünün bütünlüğünü ortaya koyar ve kritik bir şekilde izleyicinin gözünü o bütünlüğün merkezi haline getirir. Fotoğraf makinesinin kentin üzerindeki yüksekliği, fotoğrafçının kentsel görünümü görüntülemek için aradığı temel eksenlerden birini oluşturur (Clarke, 2017,88). Sanatçının panoramik görüntü elde edebilmek için yerden belirli bir yükseklikte, genelde bir platform ya da vinç sepetinde fotoğraf çektiği bilinmektedir. Fotoğrafı çekilecek manzara ve konum belirlendikten sonra sanatçının karar vermesi gerek en önemli konu günün nereden başlayacağı ve nerede son bulacağı konusudur. Sanatçı burada yapacağı seçimin zamanı etkileyen bir faktör olarak görmektedir. Wilkes fotoğraflarında kurguladığı zaman aralığını şöyle tanımlar²; “Manzara ve konumuna karar verdikten sonra, günün nerede başlayıp gecenin nerede bittiğine karar vermek gerekiyor. Buna zaman vektörü diyorum. Einstein zamanı bir kumaş olarak betimlemiş. Bir trampolinin yüzeyini düşünün: Yer çekimiyle eğilir ve esner. Bende zamanı bir kumaş gibi görüyorum, ama ben o kumaşı alıp düzleştiriyorum, tek bir düzleme sıkıştırıyorum. Bu çalışmanın eşsiz yönlerinden biri de, tüm resimlerime baktığınızda zaman vektörünün değiştiğini görürsünüz: Bazen soldan sağa, bazen önden arkaya, yukarı ya da aşağı, hatta çaprazlama giderim. Uzay-zaman sürekliliğini, iki boyutlu durağan bir fotoğrafta keşfediyorum. Bu resimleri yaparken, zihnim tam anlamıyla, gerçek zamanlı bir bulmaca varmış gibi oluyor. Zamanı temel olarak bir fotoğraf oluşturuyorum ve buna ana levha diyorum. Bunu tamamlamak birkaç ay alabilir. İşin eğlenceli yanı, herhangi bir günde ortaya çıkıp fotoğraflar çekerken bütünüyle sıfır kontrolüm oluyor. Yani fotoğrafta kimin olacağını bilmiyorum, harika bir gün doğumu veya batımı olacak mı bilmiyorum –sıfır kontrol. Sürecin sonunda, gerçekten harika bir gün geçirdiysem ve her şey aynı kaldıysa, kimin fotoğrafta olup kimin çıkacağına karar veriyorum ve bunların hepsi zaman dayalı oluyor. Bir ayı aşkın düzenlemeden sonra seçtiğim o en iyi anları alıp pürüzsüzce tek bir ana levhaya harmanlıyorum. Gün ve geceyi kendimce sıkıştırıyorum, bu iki uyumsuz dünya arasında eşsiz bir uyum yaratıyorum”.

Fotoğrafın icat edildiği günden bugüne değişen biçimi sanatçının zaman kavramıyla birlikte farklı bir boyuta taşınmıştır. Uzay-zaman sürekliliğinin saniyenin 1/125'i veya 1/10'u olarak üretilmesi yerine tüm bir günün fotoğraflanarak tek bir görüntüde birleştirilmesi fotoğrafın çok yönlülüğünü ortaya koymaktadır. Yacavone (2015,159) fotoğrafın çok yönlülüğünü; “170 yıllık fotoğraf tarihine ve kuramına yirminci yüzyıl perspektifinden baktığımızda, fotoğrafik iletişim aracının zengin ve çok katmanlı eleştirel, estetik, tartışmalı ve hicivli düşünceleri doğrulayan yaygın ama asla homojen olmayan bir külliyat ile karşı karşıyayız” şeklinde açıklar. Bu bakış açısını destekleyen Ritchin (2012,53) ise; “Dijital, fotoğrafın görünenin

² https://www.ted.com/talks/stephen_wilkes_the_passing_of_time_caught_in_a_single_photo

sadık bir kaydı olma durumunu istikrarsızlaştırdıkça, yeni esnekliği eskiden hızlıca reddedilecek ya da imkansız olarak değerlendirecek yeni olanaklara açılmasını sağladı” der. Aynı zamanda üretilen tüm görüntülerin dijital bir fotoğraf oluşturularak yapılması daha önce üretilen görüntünün üretimine olanak sağlamıştır. Bir günde geçen tüm anların fotoğraflanması hayatı ve zamanı daha yakından izleyebilmemizi sağlamaktadır.

Zamanı izlemenin görüntüler aracılığıyla tek bir fotoğraf üzerinde incelenmesi bize farklı bir bakış açısı sunar. İlk olarak proje kapsamında çekilen bir fotoğrafa baktığımızda fotoğrafçılık alanıyla ilgili olarak birçok şey tek seferde karşımıza çıkar. Örneğin hem manzara hem sokak fotoğrafçılığı, hem mimari fotoğraf hem perspektif veya renk ile birlikte mekân. Tüm bunlar bir araya geldiğinde tek bir fotoğraf hakkında birçok konuyu konuşmak gerekmektedir. Fotoğrafın gerçeklik ile bağı kaçınılmaz olarak sorgulanacaktır. Ancak bilinmesi gereken en önemli nokta burada bir güne ait zaman aralığında yüzlerce kez çekilen fotoğrafların tek bir görüntü düzleminde birleştirilmesidir. Bu birleştirme dijital olarak gerçekleşmektedir. Lingfield (2013,75) dijital fotoğrafla ilgili olarak şöyle söyler; “Eğer dijital fotoğraf, -postmodernistlerin umduğu üzere- izleyicileri fotoğrafın gerçeklik katsayısı hakkında daha kuşkucu kılmışsa da, resmin üretim, aktarım ve izlenimini de aynı ölçüde kolay ve masrafsız hale getirmiştir”. Burada kolay ve masrafsız tanımı aslında analog dönemden sonra gerçekleşen dijital dönemin kolaylığıdır. Fotoğraf üretme ve aktarma biçimi dijital fotoğraf ile birlikte gerçekten inanılmaz bir ivme kazanmıştır. Sanatçının eserlerini oluşturmada fotoğraf çekme şekli zorlu bir süreci kapsamaktadır. Bu süreç sonunda fotoğraf üretme olarak tanımlayacağımız fotoğrafların birleştirilmesi ise başka bir zorluğu ortaya çıkarır. Kuşkusuz sanatçının bu fotoğrafları analog dönemde gerçekleştirmeye çalışması bugün ortaya çıkacak sorunlardan daha fazla ortaya çıkmasına neden olacaktır.

Fotoğraf 2: Regata Festivali'nin panoramik olarak düzenlenmiş fotoğrafı, Stephen Wilkes, Venedik, 2015.

Sanatçının 2015 yılında gerçekleştirdiği çalışması fotoğraf 2'de; Venedik kutlamalarından biri olan tarihi Regata festivalinin Venedik'in en büyük kanalı olan Grand Kanal'da gün içerisinde gerçekleşen görüntüsü karşımıza çıkar. Birbirleriyle kıyasıya yarışan kayıklar dönemin esintilerini günümüze taşımaktadır. Fotoğrafta gündüz gece arasında gerçekleşen tüm hareketler yer almaktadır. Güneşin doğuşundan ayın ortaya çıkışı ve sonrasına kadar süre tam olarak karşımızdadır. Binaların ve suyun hem gün ışığında hem gece ışığında nasıl renk değiştirdikleri, günün her bir saatinde yansıyan ışığın biçimleri nasıl etkilediği tam olarak görünmektedir. Işık ve gölgenin yanında hem manzara hem renk, hem perspektif hem de zaman hepsi bir aradadır. Mavinin mora dönüşü tam olarak karşımızdadır. Tüm bunları tek bir fotoğrafta yapmak ve eşleştirmek sanatçıya açık olan yaratma biçimidir. Fotoğrafa bakan izleyicinin gerçeklik olarak gördüğü biçim aslında yeni bir gerçeklik olarak fotoğrafa bakış açımızı değiştirmiştir. Bu bakış açısını ortaya çıkaran sanatçının “Günden Geceye” projesi dünyanın yansıması olmaktan ziyade artık o dünyanın yorumu ve kendi tanımları içerisinde bir bütün olarak okunmalıdır. Sanatçının bu projeye ilk başlama anından günümüze nasıl şekillendiği incelendiğinde; bilinçli ve tam olarak neyi nasıl nerede ne zaman çekeceği

sorularının net bir şekilde cevaplandırıldığını görürüz. Projenin oluşum süreci kesin olarak tanımlanmıştır. Özellikle 1960 ve sonrası dönemde yapılan çalışmalarda fotoğraf projelerinin önemi giderek artmıştır. Barrett (2014,128) bu sanatçıların eğilimi ve projeleri hakkında şöyle söylemektedir; “Hep fotoğrafların yalan söylemediğini varsayınız ve fotoğrafsal gerçekliği hayatın gerçekliğiyle özdeşleştirme eğilimindeyizdir. 1960’ların ve 1970’lerin pek çok sanatçısı bu konu üzerinde çalışmış ve malzemeyi yine malzemenin kendisiyle incelemiştir. Fotoğraf gerçekliğin bir gölgesidir; ışık fotoğrafın varlığını mümkün kılar.” Ayrıca projelerin üretilme süreciyle ilgili olarak da Artun ve Örgü (2014,115) şöyle bahsederler; “Çağdaş sanatçıların bugün önerdikleri projeler ile, geçmişin sanatçılarının belirsiz projeleri arasında kökten bir fark var. Örneğin, “Nasıl bir resim yapmak istiyorsun veya ne yapmak istiyorsun?” sorusuna geçmişin sanatçısı sakince “Hele bir başlayım da sonra bakarız,” diye cevap verirdi. “Peki ne zaman bitirmeyi planlıyorsun?” diye sorulunca da, “Şimdi bir kere bu öyle bir süreç ki...” der ve daha fazla bir şey söylemezdi. Oysa bugün projenizdeki en ufak bir belirsizlik alameti, başarısızlık olarak değerlendiriliyor.”

2. FOTOĞRAF VE ZAMAN

Zaman, tüm evreni kapatan ve evrenin en uzaktaki enerji birimleri ile kesintisiz ilişkisiyle, kendine özgü gerçekliği olan, “tersine döndürülemez ve durdurulamaz” bir uzay boyutudur. Entropik (dağılma, saçılma, ayrışma, çözülme) açıdan, tüm evrende zamanın hızı ve yönü, “fiziksel” olarak tersine çevrilemez. Işık da, evrenin bir enerji gerçeğidir. Işık, zaman içinde ve zamanla ilişkili olarak yol alır, dağılır, saçılır. Bu kaos plazmasında ışığın “sapmadan, kırılmadan, yutulmadan” yayılımı olanaksızdır. Işık enerjisi, zaman göre yönü, yoğunluğu, frekansları değişendir. Zaman doğrudan yakalanamaz. Işık hızıyla yol alırsa ağırlatılabilir, maddi olan varlığına ulaşılabilir. Ama “zamanla ilişkili ışığı tutuklamak, dondurmak”, zamanın bir anını “yakalamak” olasıdır. Yapay da olsa, nesnel bir gerçeklikle, donmuş, yakalanmış anlar, “geleceğe taşınabilirler”. Fotoğrafi, tam anlamı ile, “yansıyan-yutulmuş” ışığın, zamanın bir anındaki “yansıyanına” bağlı değerlerin yakalanması, dondurulması, tutuklanmasıdır. Işık, ancak zaman içinde vardır. Zaman yoksa, kaos da, evren de, özdek de, ışık da yoktur. Dolayısıyla, yapay bir gerçeklik olan fotoğrafta, ancak zaman içinde ve zamanın bir anına ilişkin olarak vardır. O, zamanın, insana göre yapay bir gerçeklik olarak yakalanmasıdır. Yakalanıp tutuklanan her ışık örgüsü, evrensel entropik ilerleyişin asla etkilenmeyeceği bir gerçeklikle, zamanı, bir anı, bitmiş olanı, geçmişte kalanı geleceğe, şimdiye taşımazdır (Atalayer, 2012,41).

Uzay-zaman sürekliliği içerisinde fotoğrafla ilgili olarak kendine yeni bir yön bulan sanatçı, fotoğrafa birden farklı bakış açıları getirmiştir. Yeni bir görme, zamanı tek bir görüntü üzerinde sıkıştırma ve uzay-zaman sürekliliğinin fotoğrafsal düzlem üzerinde keşfetme yolu olarak farklılık göstermektedir. Yeni bir görme biçimi, bize binlerce fotoğrafın tek bir fotoğrafa taşındığı biçimi görmemize, zamanı sıkıştırma, fotoğrafın küçük bir zaman diliminden çıkıp bir güne yayılımını izlememize, uzay zaman sürekliliği ise ışığın tüm gün boyunca fotoğraf alanını etkileme biçimini değiştirdiğini hissetmemize neden olmaktadır. Tüm bunlar fotoğraf alanında gerçekleşen teknolojik ilerlemeler ile fotoğrafı keşfetme yolunun kesişmesi olarak görülebilir. Fotoğraf kavramına zamansız bir pencere açan sanatçı, izleyicisine zaman ve fotoğraf ilişkisini sorgulatmaktadır. En çok da zaman kavramı üzerinden ilişkilendirdiğimiz fotoğraf üzerine farklı görüşler mevcuttur.

Berger (2016,82) zamanın akışını vurgularken; “Fotoğraflar, fotoğrafı çekilen olayın bir zamanlar içinde var olduğu zaman akışını yakalar. Bütün fotoğraflar geçmişe aittir, ancak onlarda geçmişten bir an öyle yakalanmıştır ki, bu an yaşanmış geçmişin tersine hiçbir zaman bugüne ulaşamaz. Her fotoğraf bize iki mesaj sunar: biri fotoğrafı çekilen olayla ilgili, öteki bir süresizlik şokuyla ilgili.”, Clarke (2017,27) ise zamanın kendisini vurgulamaktadır; “Hubert Damish’in belirttiği üzere fotoğraf “gerçek dünyadan bir olayın ya da nesnenin izini” sunsa da, bunu yalnızca “uzay zaman süreklisinden aldığı bir anı soyutladığı, muhafaza ettiği ve sergilediği” ölçüde yapar. Böylece bir başka paradoks da fotoğrafa zamanın kayda geçirilmesi, tarihsel bir kayıt olarak baktığımız için doğar oysaki fotoğraf, değişmez şekilde zamanı durdurur ve tarihten çıkarıp alır. Bu anlamda her fotoğrafın ne öncesi ne sonrası vardır: Yalnızca kendisinin yapıldığı anı temsil eder.” Fotoğrafta ve zaman ilişkisi kapsamında sanatçının fotoğraf üretimi dünyayla ve insanla bilgilendirme duygusu biçiminde karşımıza çıkmaktadır. Dünya üzerinde en çarpıcı mekanlar veya sanatçının belirlediği konu içerisinde fotoğrafladığı alanlar bizlere farklı bir bakış açısı sunarken, günümüzde kaydedilmeyi bekleyen bir dünyada bizlere değişik görüş açıları ile birlikte yeniliğe açılan kapının yolunu göstermektedir. Fotoğrafı oluşturan farklı katmanların çeşidi yeniliği ve yaratıcılığı içinde barındırmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak yine Berger (2016,217) şöyle söyler; “Fotoğraflar zamanın akışını durdurur ya da kesintiye uğratar, derler. Öyledir, ama birbirinden farklı binlerce şekilde. Cartier-Bresson’un “kritik an”ı, Atget’in yavaşlayıp durağanlaşan anı yakalamasından da, Thomas Struth’un zamanı merasimli bir şekilde durdurmasında da çok farklıdır”.

Birbirinden farklılık yolu ile fotoğraf üretimi kendisine açtığı yolda ilerlemektedir. Sanatçı sadece ikonik mekanları fotoğraflamakla da kalmamış, doğanın ritmini fotoğraflarıyla izleyicilerine aktarmıştır. Hayvanların göç anını fotoğraflamak için gittiği Tanzanya’da, sanatçının karşısına kuraklık çıkar. Aslında bu sorun fotoğrafçı için tam bir belirsizliğin ortasında fotoğrafik yönden inanılmaz bir gerçeği görmesine yol açmıştır. Fotoğrafa baktığımızda, kuraklık nedeniyle yaşamın en temel kaynağı olan suya ulaşmaya çalışan hayvanları görürüz. İnsanlar için gerçekten ilerleyen yıllarda sorun olacağına ön gördüğümüz kaynağın hayvanlar tarafından paylaşıldığını göstermektedir.

Fotoğraf 3: Serengeti National Park panoramik olarak düzenlenmiş fotoğrafı, Stephen Wilkes, Tanzanya, 2015.

Bir diğer inanılması güç fotoğraf olan Barack Obama’nın başkanlık görevine başladığı törenin fotoğrafıdır. Zamanı, mekanı ve insanları birleştirici bir etkisi olan bu fotoğraf bize zamanın gerçekten değiştiğini tek bir karede göstermektedir. Fotoğrafın içerisinde yer alan büyük televizyonlara bakarsak eğer zamanın tek bir fotoğrafta birleştiğini görürüz. Obama’nın eşini, başkanın halka seslenişi ve selamlayışını izleyebiliriz. Bu fotoğrafın oluşmasında yaklaşık 1800 fotoğraf bulunmaktadır. 1800 adet fotoğrafın üretilme sürecinde ise sanatçının sabır ve gözlemin gücü ön plana çıkmaktadır. Tek bir yerde durup tüm gün boyunca 1800 adet fotoğraf çekmek ve bunu tek bir fotoğrafta birleştirmek bu gözlem gücünün ve sabrın sonucu olmuştur. Fotoğrafı oluşturan renk çemberi, sıcak tonlardan soğuk tonlara doğru geçmektedir. Sabah güneşinin inanılmaz sıcak renkleriyle başlayan fotoğraf, güneşin yükselmesiyle birlikte gün ışığına iyice doymuş ve ardından güneşin batmasıyla birlikte soğuk renklere doğru devam etmiştir. Bu fotoğraf gündüzün ve gecenin tam bir yansıması gibidir. Bir gün boyunca 1800 adet fotoğraf 24 saatin her bir anını göstermektedir. Nerdeyse her bir dakikaya birden fazla fotoğrafın sığıldığını görebiliriz. İnsanlar tüm canlılığıyla fotoğrafın merkezinde yer almaktadırlar.

Fotoğraf 4: Barack Obama başkanlık görevine başladığı törenin panoramik olarak düzenlenmiş fotoğrafı, Stephen Wilkes, America, 2013.

Fotoğraf 5: Times Meydanı'nın panoramik olarak düzenlenmiş fotoğrafı, Stephen Wilkes, America, 2010.

Gündüz ve gecenin, durağanlığın ve hareketin bir arada tek bir ritimde bir araya geldiği New York fotoğrafı tam bir simetri örneğidir. Ancak buradaki simetri gündüzün ve gecenin bir arada oluşunu yansıtmaktadır. Hiç uyumayan şehir olarak bilinen New York'un Times Meydanı'ndan çekilen fotoğrafa baktığımızda, gün boyu hareketin tüm anlarını görebiliriz. Sanatçı, New York'u anlatmaya çalıştığında bunu yansıtabilecek güçte bir fotoğraf ortaya koymuştur. Zamana yeni bir çehre kazandırmaya çalışan sanatçının fotoğrafı, içerisinde gerçekten doğüstü bir görsel gerçeklik barındırmaktadır. İnsanların hareketleri, gün içinde sürekli hareket eden taksiler gerçeğin birer suretini oluşturmaktadır. Özellikle taksiler, gün boyu hareketin dinamik kayıtlarını oluşturmaktadırlar. Tıpkı Anton Giulio Baragaglia'nın "Fotodinamizm" olarak adlandırdığı fotoğraf çalışmaları gibi sürekli yol üzerinde hareketin sürekliliğini sağlamaktadırlar. Perspektifin son bulunduğu arka planda gündüz ve gece kısacık bir alanda bile olsa negatif/pozitif etkisini vermektedir. Şehir yirmi dört saat ayaktadır ve fotoğrafın her bir anından, her bir bölümünden ışıklar dikkatimizi çekmektedir. Fotoğraf içerisindeki insanlar ve taksiler sanki bir yüzeyin iki zıt tarafı görünmelerine karşın birbirlerini tamamlamaktadırlar. Gündelik hayat içerisinde insanın kamusal alan ile olan ilişkisini gözler önüne sermektedir. İnsanın bu alan ile olan etkileşiminden dolayı tüm fotoğrafta baskın olan biçimler insanlardır. Sol alt köşede cadde üzerinde gezen insanların daha olması, fotoğrafın günün ilk ışıklarıyla başladığını gösterir niteliktedir. Daha sonraki süreçte ise insanların caddeye çıkmasıyla birlikte şehrin görüntüsü değişmeye başlamıştır. Fotoğrafı oluşturan diğer önemli biçimlerde aynı insanlar gibi güneşin ortaya çıkışıyla birlikte farklı bir görüntüye bürünürler. Gündüz tarafında ışığın cömertçe geldiği binalar, gece tarafına gelindiğinde siyahın üzerinde beliren turkuaz etkisi yaratmaktadır.

3. SONUÇ

Fotoğrafçı görüleni ve sahneyi düzenlemede kültürel olarak kendi çalışma biçimine göre düzenleyebilir veya yeniden yaratabilir. Wilkes'ın ürettiği fotoğraflara baktığımızda sanatçının fotoğraf üretmede yeni ve denenmemiş bir yoldan gittiği açıkça görülmektedir. Fotoğrafı bir araç olarak gören sanatçı, farklı yöntemleri deneyerek, kusursuzca yeniden tanımlayacak, fotoğrafla ilgili sınırları zorluyor gibidir. Sanatçının fotoğrafik zekası ve konuya olan yakınlığı, izleyiciye farklı olanın ne olduğunu tanımlamada bizlere yardımcı olmaktadır. Sanatçı gerçek dünyanın bir yansımısını farklı yollarda izleyicilerine anlatma biçimini benimsemiştir. Ortaya çıkan fotoğraflar o dünyanın yorumu olarak kendi içerisinde okumamıza olanak tanımaktadır. Üretilen fotoğraflar kısmen eşsiz bir zaman zaman dilimini yansıtmakla kalmaz, bir bütün günü tamamen bünyesinde toplar. Sanatçının merkezi artık ikonik mekanlar ve kendi belirlediği alanlar olmuştur. Tüm her şeye erişebileceği stüdyosundan ayrılarak, sokakta, doğada, tanınmış mekanlarda yerden belirli bir yüksekliğe çıkarak fotoğraflarını çekmektedir. Fotoğraflarında alışlagelmiş teknikler yerine farklı bir yol denemiştir. Fotoğrafta zaman kavramına yeni bir soluk getirmiş,

tek bir fotoğrafta bir arada olamayacak öğeleri bir arada göstermeyi başarmıştır. Manzarayı, mimariyi, perspektifi, sokak fotoğrafını, geceyi ve gündüzü, bir gün içerisinde oluşabilecek tüm renkleri tek bir fotoğrafa sığdırmıştır. Tüm fotoğraflar neredeyse çoklu parçadan tek bir parçaya gelecek şekilde düzenlenmiştir. Bu sayede diğer fotoğraf biçimlerinden farklılık göstermektedir. Sanatçının dönüştürdüğü hayal veya imgelem, fotoğraf fikrinin bitmiş bir yapıtı halini almıştır. Hem görüntülerin hem de yaşantının içerisinden alınan zaman kavramını sanatçının fotoğraflarında görsel bütünlük ile ilişkilidir. Sanatçı, bir gün içerisinde fotoğraf makinesine gelen tüm ışıkları birden fazla kez fotoğraflayarak ışık örgüsünü tek bir yüzey üzerinde toplamayı başarmıştır. Zamanı, geçen anı, değişen ışığı, geçmişte kalanı şimdiye taşıyan bir biçimde bizlere sunulan bu fotoğraflar, yaratıcı düşüncenin en güzel örneklerindedir.

KAYNAKÇA

- Artun, Ali ve Örgen Nursu (2014). *Çağdaş Sanat Nedir?*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Atalayer, Faruk (2012). Fotoğraf, Entropi, Zaman ve Yaratıcılık. *İfsak Fotoğraf ve Sinema Dergisi*, S. 145.
- Barrett, Terry (2014). *Sanatı Eleştirmek Günceli Anlamak*. İstanbul: Hayalperest Yayınları.
- Berger, John (2016). *Bir Fotoğrafı Anlamak*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Clarke, Graham (2017). *Görsel Sanatların Bir Dalı Olarak Fotoğraf*. İstanbul: Hayalperest Yayınları.
- Higgins, Jackie (2014). *Fotoğraf Neden Kusursuz Olmak Zorunda Değildir*. İstanbul: Hayalperest Yayınları.
- Linfield, Susie (2013). *Acımasız Aydınlik Fotoğraf ve Politik Şiddet*. İstanbul: Espas Yayınları.
- Price, Mary (2014). *Fotoğraf Çerçevelediği Gizem*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Ritchin, Fred (2012). *Fotoğraftan Sonra*. İstanbul: Espas Yayınları.
- Sontag, Susan (2010). *Fotoğraf Üzerine*. İstanbul: Angora Kitaplığı.
- Yacavone, Kathrin (2015). *Benjamin, Barthes ve Fotoğrafın Tekilliği*. İstanbul: Hayalperest Yayınları.
- https://www.ted.com/talks/stephen_wilkes_the_passing_of_time_caught_in_a_single_photo